

God gebeurt

in het buitengewoon onderwijs

‘Buitengewoon’, zo mag je deze onderwijsvorm wel noemen. Vier bevlogen mensen waren bereid om op een uitzonderlijk warme woensdagnamiddag eind juni, in die drukke eindschooljaarweek, met ons in gesprek te gaan over geloof, godsdienst en pastoraal in het buitengewoon basis- en secundair onderwijs. Hun eigen bezieling en hun bijna onvoorwaardelijke liefde voor deze kinderen en jongeren, maakten dit rondetafelgesprek inderdaad ‘buitengewoon’.

“Onze dagelijkse onderwijspraktijk getuigt van wat het Evangelie bedoelt.”

Joris Vergeylen

We zijn te gast in *Het Laar*, een school voor buitengewoon basisonderwijs die behoort tot de Óscar Romeroscholen in Dendermonde. Directeur **Joris Vergeylen** ontvangt ons hartelijk. Het Laar biedt aangepast onderwijs voor kinderen met een lichte, matig tot ernstige vertraging in hun ontwikkeling en voor kinderen met een (rand-)normale begaafdheid en een autismespectrumstoornis (ASS).

De bijzondere interesse van Joris om deel te nemen aan dit gesprek vertrekt vanuit een vraag die hij stelde aan de pedagogische begeleiding voor schoolpastoraal en opvoedingsproject. “Bij mijn team en mezelf leven er vragen rond katholieke identiteit: Wat betekent dat in de context van vandaag? Bereiken we wel wat we moeten bereiken met het godsdienstonderwijs in onze school, gegeven onze doelgroep? Volgend schooljaar ondersteunt de begeleiding ons bij het zoeken naar antwoorden op deze vragen.” Joris toetst meteen al bij de

gesprekspartners een mogelijk antwoord af: “Onze dagelijkse onderwijspraktijk getuigt eigenlijk al van wat het Evangelie bedoelt. Daar onder elkaar kunnen bij stilstaan, zal ons nog meer kracht geven.” Die gedachte vindt instemming rond de tafel en zal als een rode draad door ons gesprek lopen. Joris prijst zich gelukkig met een op handen gedragen pastorale werking die getrokken wordt door Liesbet (logopedist) en Sonja (rekenanker) – zie foto op p. 11.

© Frank Bahnmüller

► **Marijke Buysse** is al meer dan dertig jaar leerkracht in *De Triangel*, een school voor buitengewoon secundair onderwijs in Lievegem (Lovendegem). Het is een school voor jongeren met een matig of ernstig verstandelijke beperking. Marijke geeft onder andere les aan kinderen die een 'basaal niveau' hebben: weinig cognitieve ontwikkeling, beperkte mogelijkheden tot verbale communicatie. De buitenstaander vraagt zich af: Is dit wel onderwijs? Horen deze

jongeren niet eerder permanent in een leefgroep te zijn? Marijke begrijpt die vragen wel, maar is wat blij dat deze jongeren onderwijs kunnen volgen. Daartoe hoort ook de godsdienstles. Ze markeert die les bij deze jongeren door een kaars aan te steken, door hen onder andere met muziek en een verduisterd lokaal met verlichte focuskast, in een andere sfeer te brengen. En ze 'weten' (dat wil zeggen: voelen, ervaren) dan dat er iets anders begint. Voor de pastorale werking

is er een nauwe samenwerking met de voorziening De Triangel (in hedendaagse taal: MFC - multifunctioneel centrum). Toen de pastorale werker met pensioen ging is er in het MFC gekozen voor een medewerker zingeving en ethiek. Marijke heeft een heel goed contact met haar. Ze apprecieert ook dat ze eerlijk is wat betreft levensbeschouwing en dat ze zoekt naar verbinding. Maar deze keuze heeft haar wel sterk bevraagd: "Wat betekent de samenwerking voor de

Joris Vergeylen © Frank Bahnmüller

Marijke Buysse © Frank Bahnmüller

“Onze leerlingen werpen ons terug op wie we zelf ten diepste zijn.”

Marijke Buysse

► identiteit van onze school die zich inschrijft in het project van de katholieke dialoogschool? Hoe geven we daar vorm aan? Is het dan bijvoorbeeld helemaal en alleen aan mij om dat te doen op bepaalde momenten? Kan ik nog een gebed uitspreken bij de proclamatie van onze leerlingen of houden we het bij een toespraak en een receptie?” Met deze vragen worstelt Marijke. “In die zin is er wel veel veranderd in de meer dan dertig jaar dat ik les geef. Ik begrijp het wel: onze Vlaamse samenleving is snel pluriform en seculier geworden. Maar hoe ga ik daar mee om?”

Tegelijkertijd zit, volgens haar, wie we zijn als school als het ware in de muren of “in het behang”. “Je kan het niet zomaar grijpen of bepalen. We worden door onze leerlingen steeds teruggeworpen op wie we ten diepste zijn. Authenticiteit is het sleutelwoord.” Marijke is dankbaar voor nieuwe methoden die ze ontdekte zoals ‘Godly Play’ en ‘Out of the Box’.

Hilde Brewaeys, is directeur van een school die wel helemaal aan het andere uiterste staat van het spectrum van buitengewoon onderwijs dan de school van Marijke. En toch kan ze wat

Hilde Brewaeys © Frank Bahn Müller

“Leerkrachten werken graag mee aan het project ‘pastoraal’: het is concreet en zorgt voor samenwerking.”

Hilde Brewaeys

niet alleen een goede praktijkoefening, maar in de aanloop naar Pasen krijgt het ook betekenis.” Het ‘morgenmaandagmoment’ waarin altijd ook een woordje van een (godsdienst)leerkracht een plaats krijgt en de ‘vrijdagavondnieuwsbrief’ voor de leerkrachten met steeds een bezinnende tekst voor een christelijke feest- of gedenkdag, zijn voor Hilde concretiserings van wat pastoraal is. Bijzonder was het project ‘jonge mantelzorgers’ dat de school samen met Samana is gegaan. Ze stelden vast dat sommige leerlingen steevast te laat kwamen op school. Gevraagd naar de reden bleek dat te gaan om het feit dat ze eerst nog broertjes en zusjes naar school moesten brengen of in het huishouden nog dingen moesten doen omdat de ouders het niet konden of deden. Met vijftien leerlingen hebben ze dat traject kunnen gaan. “Misschien,” zo vraagt Hilde zich af, “zijn mijn voorbeelden te laagdrempelig? Is het wel genoeg, vraag ik me soms af. Maar het gebeurt wel.”

► Marijke zegt alleen maar beamen. Hilde is directeur van *BUSO Don Bosco* in Aalst. Dat is een school voor buitengewoon secundair onderwijs die opleidingsvorm 3 aanbiedt, dat wil zeggen: jongeren die opgeleid worden voor tewerkstelling in het gewone werkmilieu. De school behoort tot de scholengroep Priester Daens College. Hilde weet te vertellen dat hun schoolgebouwen teruggaan op een fabriek van rijke katholieken uit de tijd van priester Daens. In één van de praktijklokalen kan je nog de groeven zien van de weefgetouwen. Dat is niet zomaar een fait

divers voor haar. Aan de geschiedenis van Daens in Aalst, net zoals aan de figuur van Don Bosco, kan je je identiteit als school ophangen. Op de proclamatie krijgen leerlingen die zich onderscheiden hebben op het vlak van sociaal engagement, dankzij een fonds, een Priester Daensprijs. Het valt Hilde op dat het project ‘pastoraal’ binnen één van de drie werkgroepen op school, zeer gegeerd is door leerkrachten. Ze werken er graag aan mee omdat het concreet is en samenwerking beoogt tussen alle geledingen van de school. “Een houten kruis maken in de houtbewerking is

“Is Jezus niet dé influencer bij uitstek? Hoe hij mensen groeikansen gaf!”

Maaïke Coppens

Maaïke Coppens © Frank Bahn Müller

► **Maaïke Coppens**, gaf verschillende jaren les in het gewoon basisonderwijs. Vandaag is ze leerkracht in *De Zonnewijzer* in Zele, een school voor buitengewoon basisonderwijs. Een ingrijpende gebeurtenis in haar persoonlijke leven heeft haar doen besluiten om bewust te solliciteren in het buitengewoon onderwijs. Hun tweede kindje, Minne, is geboren met een zeer ernstige mentale beperking. Toen zij en haar echtgenoot dat nieuws kregen, stortte voor Maaïke de wereld in. “Laat het niet waar zijn! Waarom moet ons dat overkomen? Mijn schreeuw was een vorm van bidden, maar tot wie? Er kwam geen antwoord. Ik heb bewust die leegte willen voelen en doorleven. En het is in die leegte en dankzij Minne, dat ik kan zeggen dat ik God herontdekt en gevonden heb. Minne heeft haar naam niet gestolen: ze is een blij en dankbaar kind. En als ik zie hoe mensen, ook op school, er zijn voor haar, dan word ik zelf ook dankbaar. Ik vond dan ook dat ik iets terug moest doen. Ik werd eerst zorgcoördinator, maar heb daarna bewust gesolliciteerd voor het buitengewoon onderwijs.

Bij de specialisten die Minne onderzochten en testten, kregen we altijd negatieve rapporten met allemaal ‘minnetjes’: ‘Ze zal dat en dat niet kunnen.’ In het buitengewoon onderwijs geven we alleen rapporten met ‘plusjes’ en kijken we naar de mogelijkheden van kinderen.” Maaïke herkent dat ook in de verhalen van en over Jezus. Hij breekt open en bevrijdt. “Neem uw bed op en ga,” zegt hij tegen de lamme. Blinden kunnen weer zien. Mensen in de marge worden in het centrum geplaatst. Ze noemt Jezus *de influencer* bij uitstek. “Nog teveel mensen,” vindt Maaïke, “catalogeren godsdienst als een ‘moetjes-pakket’: wat je allemaal niet en wel moet doen. Maar daarover gaat het toch niet in de eerste plaats?”

Wachttijsten en inclusie

Met het persoonlijk verhaal van Maaïke komt meteen een pijnpunt aan de orde in het gesprek:

de wachttijsten in het buitengewoon onderwijs. In de school waar Minne nu gaat en waar ze zeer gelukkig is, kan ze niet blijven en dus hebben ze haar moeten inschrijven op de wachttijst van een andere school. De twee vestigingsplaatsen van directeur Joris zijn - zoals alle buitengewone scholen trouwens - qua leerlingenaantal verzadigd. Het schoolbestuur heeft nochtans grote inspanningen gedaan: infrastructurele werken en ingebruikname van een nieuwbouw. Toch blijkt de vraag nog steeds groter dan er plaatsen zijn. “Dat knaagt!” zegt Joris. Mijn gesprekspartners vertellen schrijvende verhalen over wat ouders vandaag doormaken in de zoektocht naar een plaats voor hun kind nadat ze al zoveel hebben moeten meemaken. Hopelijk heeft een volgende minister van onderwijs daar aandacht voor. Het klinkt als een hartenkreet.

► Dat brengt ons ook op het inclusie-thema. Het goedbedoelde, maar onrealistische M-decreet (2015) is nu vervangen door het ‘Leersteundecreet’ en de ‘Leersteuncentra’. Deze ‘leersteuners’ doen goed werk door leerkrachten en kinderen te ondersteunen in het gewone onderwijs. Alleen: ze zijn met veel te weinig. Wil deze vorm van inclusie werken, dan kan het niet zonder meer middelen. Bovendien: inclusie is meer dan kinderen integreren in het gewone onderwijs. ”Niemand in het buitengewoon onderwijs is tegen inclusie,” verzekeren mijn gesprekspartners unisono. “Maar inclusie is geen doel op zich. Het belangrijkste is dat kinderen en jongeren op de juiste plaats alle groeikansen kunnen krijgen. En dat vraagt dikwijls onderwijs ‘op maat’, wat buitengewoon onderwijs kan bieden.”

Ze zijn het er ook over eens dat de instroom ‘zwakker’ wordt, of beter gezegd: dat de problematieken waarmee ze geconfronteerd worden complexer worden. Het buitengewoon onderwijs is een spiegel van de samenleving. Voor Maaïke vormt dat een uitdaging om meer in de diepte te gaan werken: “We moeten de zielen

zoeken van onze kinderen en jongeren. We moeten hen helpen houvast te vinden.” Ze vergelijkt het met een boom die diepe wortels heeft in de grond. Zo’n boom kan vruchten dragen en heeft wijde takken.

God gebeurt, maar mag ook benoemd worden

Buitengewoon onderwijs is onderwijs ‘*pur sang*’. Onderwijs wordt daar herleid tot zijn essentie. En dat geldt dus ook voor de leerkracht die teruggeworpen wordt op zijn of haar authenticiteit. In de Bijbelse traditie is God niet alleen ‘Iemand’, maar ook een ‘Gebeuren’. God gebeurt, zou een vertaling kunnen zijn van de Godsnaam Jahwe. God die Liefde is, krijgt in het buitengewoon onderwijs en bij deze bevlogen mensen, handen en voeten.

Tegelijkertijd zijn ze het er over eens dat die drijfveer ook benoemd mag worden. Dat doe je vandaag in een plurale en seculiere context en dus met veel respect voor ieders overtuiging. Maar je doet het toch, want anders dreigt de onvoorwaardelijke evangelische liefde die de inspiratie is in deze scholen, te vervagen en te verdampen. De dialoog

Gangmakers Liesbet en Sonja © Het Laar

veronderstelt trouwens ook dat je ‘iemand’ en niet ‘niemand’ bent. Hoe dat kan op een goede manier, wars van dogmatisering of moralisering, is voorwerp van een boeiende zoektocht in de wondere wereld van het buitengewoon onderwijs.

Peter Malfriet

(Met dank aan Bellinda Staelens, pedagogisch begeleider voor schoolpastoraal en opvoedingsproject, die deze mensen rond de tafel bracht.)

© Frank Bahnmüller